

Malaria Epidemiology

ငှက်ဖျားရောဂါ

ငှက်ဖျားရောဂါသည် ငှက်ဖျားပိုးသယ်ဆောင်သော အနောဖလီခြင် အကိုက်ခံရ၍ ဖြစ်ပွားပါသည်။

- အခြားနည်းလမ်းများမှာ -

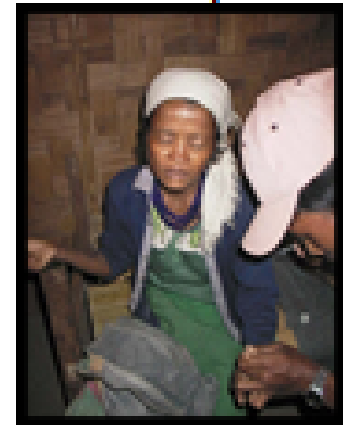
(၁) ရောဂါပိုးရှိသော သွေးသွင်းခံရခြင်း

(၂) ကိုယ်ဝန်ဆောင်မိခင်မှ တဆင့် သန္ဓေသားသို့ ကူးစက်ခြင်း(အခွင့်အရေး နည်းပါး)

(၃) မူးယစ်ဆေးဝါး သုံးစွဲသူအချင်းချင်း ဆေးထိုး အပ်တစ်ချောင်းတည်း အတူတူ မျှဝေ သုံးစွဲခြင်းမှ တဆင့်ကူးစက်ခြင်း

ငှက်ဖျားရောဂါကူးစက်ရန် အခြေခံ အချက် (၄) ချက်

- ငှက်ဖျားရောဂါပိုး (malaria parasite)
- ငှက်ဖျားကို ကူးစက်စေသောခြင် (mosquito)
- ပတ်ဝန်းကျင်အနေအထား (Environment)
- ငှက်ဖျားပိုးဖြစ်နိုင်ချေရှိသောသူ (susceptible host)

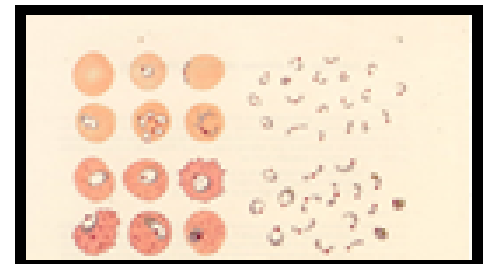
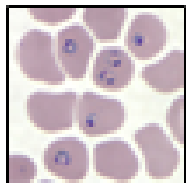
လူမှလူသို့ ကူးစက်သော ငှက်ဖျားပိုး (၄) မျိုး (malaria parasite)

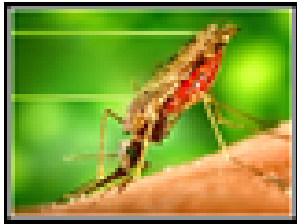
၁။ ပလတ်စ်မိုဒီယမ် ဖယ်လ်ဆီပါရမ် (Plasmodium falciparum)

၂။ ပလတ်စ်မိုဒီယမ် ဗိုင်းဗက်စ် (Plasmodium vivax)

၃။ ပလတ်စ်မိုဒီယမ် မလေးရီးယေး (Plasmodium malariae)

၄။ ပလတ်စ်မိုဒီယမ် ဒိုဗေလီ (Plasmodium ovale)

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ငှက်ဖျားပိုးသယ်ဆောင်သော အဓိကငှက်ဖျားခြင်များ (mosquito)

၁။ အနော်ဖလီ - မီးနီးမတ်စ် (An.minimus) -- တောင်ပေါ်နှင့် တောင်ခြေဒေသများတွင် တွေ့ရပြီး နေရောင်ခြည်ရရှိ၍ ရေတိမ်ပြုံးဖြည်းညင်းစွာ စီးဆင်းနေသော စမ်းချောင်းများ၏ ရေစပ်ရှိ မြက်ပင်များ အကြား ပေါက်ပွားသည်။

၂။ အနော်ဖလီ - ဒိုင်းရပ်စ် (An.dirus) -- သစ်တောထူထပ်သော ဒေသများတွင် အရိပ်ရသော ရေကြည်ရေအိုင်များ၊ သစ်ခေါင်း ဝါးခေါင်း များနှင့် ရေတွင်းများတွင် ပေါက်ပွားလေ့ရှိသည်။

၃။ အနော်ဖလီ - အင်နျူလားရစ် (An. Annularis) -- မြန်မာနိုင်ငံ အနှံ့အပြားတွင် ပေါက်ပွားနိုင်သည်။

၄။ အနော်ဖလီ -ဆန်ဒေးကပ်စ် (An. Sundaicus) -- ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်း တလျှောက်ရှိ ရေချိုရေငံ စပ်လျက်ရှိသော ရေတွင်သာပေါက်ပွားနိုင်ပါသည်။

၅။ အနော်ဖလီ -ကျူလီစီဖေးစီး (An. Culicifacies) --မြေပြန်လွှင်ပြင်ရှိ ရေသွင်းစိုက်ခင်းများ၊ လက်ယက်တွင်းများ၊ ရေတိမ်တွင်းငယ်များတွင် ပေါက်ပွားမှုတွေ့ရသည်။

ပတ်ဝန်းကျင် (Environment)

- ကမ္ဘာကြီးပူဇွေးလာခြင်း၊ မိုးများလာခြင်း၊ လေထု စိုထိုင်းမှု များလာခြင်း တို့သည် ငှက်ဖျား ကူးစက်မှုကို ပိုမိုဖြစ်စေပါသည်။
- ငှက်ဖျားရောဂါ ကူးစက်မှုသည် နှစ်ပတ်လည်ဖြစ်နေနိုင်သော်လည်း အများအားဖြင့် မိုးရာသီနှင့် ဆောင်းဦးဝင်စတွင် ကူးစက်မှု အများဆုံး ဖြစ်သည်။

ငှက်ဖျားပိုးဖြစ်နိုင်ချေရှိသောသူ (susceptible host)

ငှက်ဖျားရောဂါအဖြစ်အများဆုံးသူများ

ကိုယ်ဝန်ဆောင်နှင့် ၅-နှစ်အောက်ကလေးငယ်များ

တိုင်းရင်းသားများ

ကလေးငယ်များ

ရာသီအလိုက် ငှက်ဖျားကင်းသေမှု ငှက်ဖျားသေသည့် သွားရောက်လုပ်ကိုင်သူများ

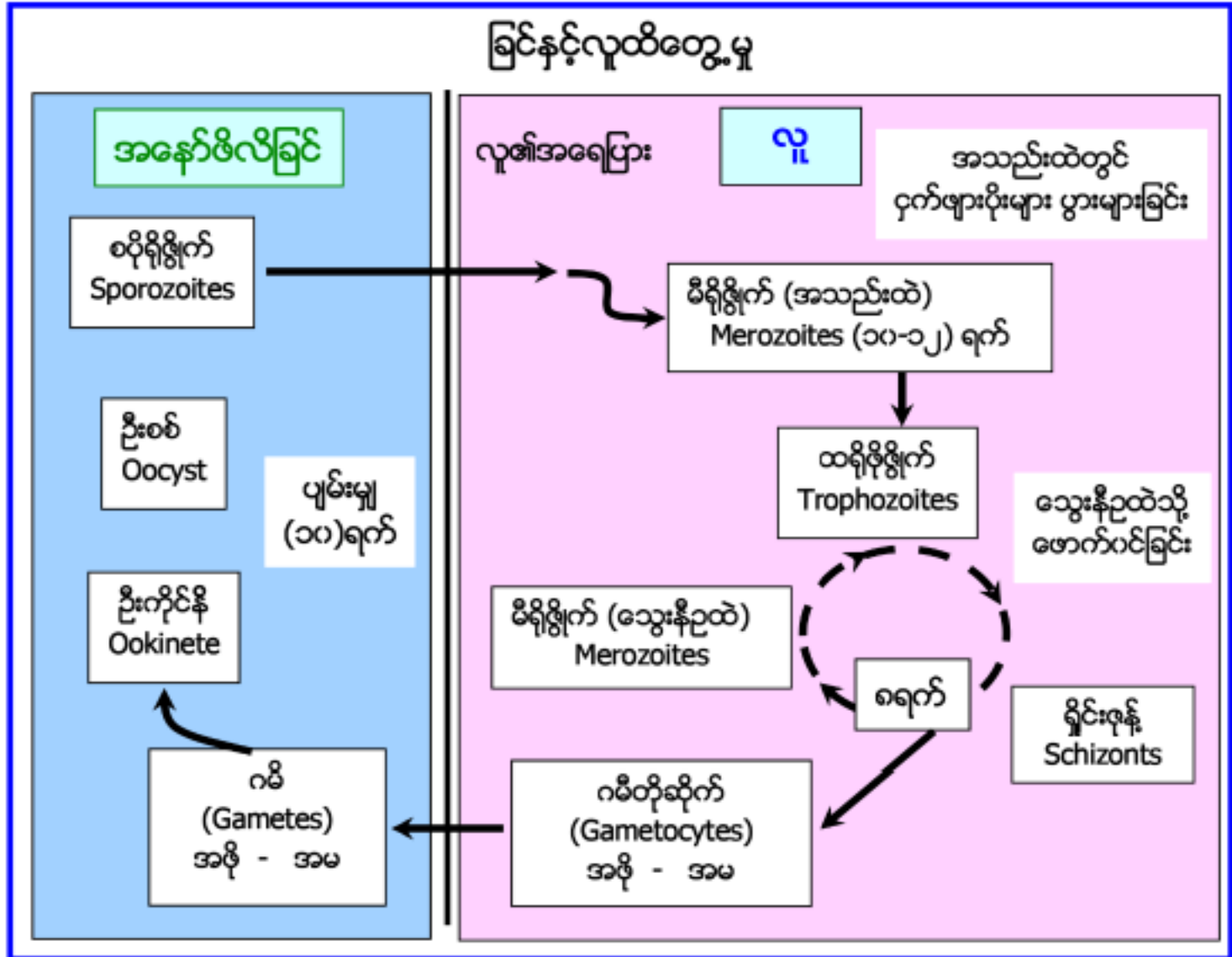

သတ္တုတူးဖော်သူများ

သစ်တောနှင့်နီးမွယ်လုပ်ငန်းလုပ်သူများ

ငှက်ဖျားရောဂါပိုး၏ ဘဝဖြစ်စဉ်

Plasmodium falciparum နှင့် Plasmodium vivax ငှက်ဖျားပိုးတို့၏ ဘဝဖြစ်စဉ် နှင့် အရေးကြီးပုံ

အကြောင်းအရာ	P.f	P.v	အရေးပါမှု (Significance)
ခြင်ထဲတွင်ဖြစ်သော ငှက်ဖျားပိုး၏ Life cycle (Sporogony) ကြာမြင့်ချိန် (at 28° C)	ဇရက်မှ ၁၀ ရက်	၈ ရက် မှ ၁၀ ရက်	IRS လုပ်ရခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ၊ ငှက်ဖျားပိုး၏ Sporogonic cycle မပြီးဆုံးမီခြင်၏ သက်တမ်းကိုလျော့ချရန်ဖြစ်ပါသည်။
ခြင်ကိုက်ခံရသည့်အချိန်မှ ရောဂါလက္ခဏာပြသည်ထိ ကြာမြင့်ချိန်/ Incubation period in non-immune person (from inoculation to appearance of symptoms - လူကိုယ်ထဲတွင် ရောဂါပျိုးချိန်) <ul style="list-style-type: none"> • Short (not preceded by hypnozoites) • Long (preceded by hypnozoites) 	ဇရက်မှ ၁၄ ရက် - မရှိ	-၁၂-၁၇ ရက် - ၆လ-၁နှစ်	P.v ငှက်ဖျားပိုး ၌ Hypnozoite များ အသည်းတွင် ခိုအောင်းနေသဖြင့်၊ Primaquine course အပြည့်သောက်မှ ရောဂါအမြစ် ပြတ်မည်။

Plasmodium falciparum နှင့် Plasmodium vivax ငှက်ဖျားပိုးတို့၏ ဘဝဖြစ်စဉ် နှင့် အရေးကြီးပုံ

အကြောင်းအရာ	P.f	P.v	အရေးပါမှု (Significance)
<p>သွေးနီဥများအတွင်း ထရိုဖိုဇိုက်များပေါ်လာပြီးနောက် ဂမီတိုဆိုက် များပေါ်ထွက်လာရန်ကြာမြင့်ချိန် (Time to appearance of mature gametocyte as observed by light microscopy after appearance of asexual parasitaemia)</p>	<p>၇-၁၅ ရက်</p>	<p>စဖျားသည့် နေ့ (P.v တွင် ဂမီတိုဆိုက်သည် Day 1 မှစ,ပေါ်သည်။ CQ က၊ ဂမီတိုဆိုက်ကို သေစေနိုင်သည်)</p>	<p>P.f တွင် ဂမီတိုဆိုက်ပေါ်သည်နှင့်ခြင်မှတဆင့် ကူးစက်နိုင်သဖြင့် PQ Gametocytocidal dose ကို ACT 1st dose တွင်တိုက်ရမည်။ - Case investigation နှင့် Foci investigation & Response များကို အချိန်နှင့်တစ်ပြေးညီ ဆောင်ရွက်ရမည်။</p>
<p>မကုသဘဲထားက ငှက်ဖျားပိုး၏ အသက်ရှင်နိုင်မည့် သက်တမ်း (Typical duration of untreated infection)</p>	<p>၁နှစ်မှ ၂နှစ် (≤ 1 year in about 80% of cases)</p>	<p>၁နှစ်မှ ၂ နှစ် (exceptionally ≤ 5 yrs)</p>	

- Thank you